

مقاومت مردم مظلوم فلسطین وحدت بخش امت اسلامی

فاطمه خدامرادی

چکیده

فلسطین مهم‌ترین مسئله جهان اسلام است. این کشور در حساس‌ترین نقطه جهان اسلام قرار دارد و اشغال آن توسط اسرائیل، تهدیدی برای جهان اسلام به شمار می‌رود. لذا مقاومت مردم فلسطین مسیر اصلی مبارزه که همان مقاومت است را به عنوان تنهاترین و بهترین راه حل انتخاب کرده است تا اضمحلال و فروپاشی تدریجی این رژیم سفاک را رقم بزند. به همین جهت همه مسلمانان باید با هم متحد شوند چراکه با این اتحاد و یک‌رنگی، مسئله فلسطین نیز قطعاً حل خواهد شد. روش پژوهش حاضر توصیفی و تحلیلی و شیوه گردآوری، اسنادی و کتابخانه‌ای است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد اهداف مقاومت مردم فلسطین عبارت است از: استقرار حکومت اسلامی، دفاع از نظام اسلامی مستقر، بازدارندگی دشمن از اقدامات نظامی، سیاسی علیه امت اسلامی، دفاع از مستضعفان و پیروزی بر دشمن. نتایج وحدت امت اسلامی در برابر مقاومت مردم فلسطین عبارت است از: اثبات محوریت فلسطین به عنوان نقطه وحدت مسلمین، جلوگیری از استعمار و استثمار مسلمین، به زانو درآوردن ابرقدرتها، خنثی شدن کید دشمنان و اثبات قدرتمندی جبهه مقاومت و ایستادگی.

کلیدواژه: امت اسلامی، فلسطین، وحدت، مقاومت، مردم مظلوم فلسطین.

مقدمه

مقاومت، واژه‌ای کلیدی و اساسی است که با فرهنگ اسلامی عجین بوده و بر اساس آیات قرآن، اسلام با تکیه بر این اصل اساسی است که به اهداف خود دست می‌یابد. کاربست فرهنگ مقاومت، از صدر اسلام تا کنون در سیره پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و ائمه وجود داشته و در دوران معاصر نیز علماء با بهره‌گیری از مقاومت اسلامی، به دنبال تحقق نظام اسلامی بوده‌اند.

مقاومت و مبارزه مردم فلسطین در برابر اشغال نظامی و سیاست توسعه طلبانه قدرت اشغالگر در مصادره زمین‌های کشاورزی و تخریب خانه‌ها و ایجاد شهرک‌های یهودی‌نشین و انتقال بخشی از یهودیان مهاجر به سرزمین‌های اشغالی، به صورت مبارزات آزادی‌بخش بر مبنای حق تعیین سرنوشت در اسناد متعدد بین‌المللی به ویژه قطعنامه‌های مجمع عمومی به رسمیت شناخته شده است.

^۱. طلبه سطح دو، مدرسه علمیه الزهراء سلام‌الله‌علیها ارومیه.

یکی از عوامل مجد و عظمت اسلام و شکوفایی تمدن بزرگ اسلامی، وحدت، همبستگی و انسجام همه مذاهب اسلامی در سایه عمل به قرآن و بازگشت به سنت رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم است. مسلمانان با اتحاد و یک پارچگی می‌توانند در برابر قدرت‌های استکباری بایستند و آنها را مغلوب نمایند. اتحاد جهان اسلام به یک صدایی و همسویی کشورهای اسلامی در جهت تامین منافع عموم مسلمین اشاره دارد، که رهایی فلسطین اشغالی و نابودی رژیم غاصب صهیونیستی به عنوان مسایل اول جهان اسلام، می‌تواند یکی از نمودهای آن باشد.

بر اساس بررسی‌های نگارنده، در این زمینه، تحقیق مستقلی یافت نشد؛ کتاب‌ها و مقالاتی نزدیک به این موضوع ملاحظه می‌شوند که از آن جمله می‌توان به کتاب‌های ذیل اشاره کرد:

۱. کتاب فلسطین از دیدگاه امام خمینی دربرگیرنده رهنمودها و مواضع حضرت امام درباره فلسطین است که از همان آغاز وجهه اسلامی و بعد اعتقادی مبارزه با اسرائیل را کارسازترین روش برای بسیج ملت فلسطین و جلب حمایت امت اسلام تا آزادی قدس شریف دانسته و به ادامه آن تأکید کرده‌اند.

۲. کتاب اسرائیل و فلسطین نوشته علی اکبر هاشمی رفسنجانی به پیشینه و روندشناسی روابط اسرائیل و فلسطین پرداخته و برخی حقایق تاریخی را بیان کرده است.

۳. دانشنامه فلسطین، مجموعه هشت جلدی با بیش از سه هزار مدخل اصلی پیرامون فلسطین که توسط مجید صفاتاج گردآوری و تدوین و از سوی انتشارات آرون منتشر شده است.

نوآوری مقاله پیش رو به دلیل نو بودن موضوع و پردازش بر اهداف مقاومت فلسطینیان و نتایج وحدت امت اسلامی در قبال مردم فلسطین است.

این تحقیق به دنبال تبیین مقاومت مردم مظلوم فلسطین که موجب وحدت بخشی امت اسلامی است. بنابراین در این راستا اهداف مقامت مردم فلسطین و نتایج اتحاد امت اسلامی در قبال فلسطین تبیین می‌گردد. بر این اساس سؤال اصلی که تحقیق حاضر به دنبال پاسخگویی به آن بوده، عبارت از این است که: مقاومت مردم مظلوم فلسطین چگونه وحدت بخش امت اسلامی است؟

مفهوم شناسی

۱. مقاومت مردم مظلوم فلسطین

مقاومت در لغت و اصطلاح به معنای نهضت و برخاستن علیه شخص؛^۱ و نیز پایدار ماندن است. این واژه بر وزن مفاعله و به معنای با کسی با هم برخاستن یا با هم از جا بلند شدن و باکسی ضدیت کردن و نیز

۱. حیدری، ۱۳۸۱، ص ۶۳۳ و فیروز آبادی، ۱۴۱۵، ج ۲: ص ۵۳۰

ایستادگی و پایداری کردن است. از معنای لغوی مقاومت چنین برمی‌آید که به رویارویی در میدان جنگ محدود نیست و هر نوع مقاومت و پایداری در برابر عوامل برهم زننده تعادل و توازن را شامل می‌شود.^۱ کشور فلسطین در حاشیه شرقی دریای مدیترانه قرار دارد. این کشور از شرق با سوریه و اردن، از شمال با لبنان و بخشی از سوریه و از جنوب با مصر همسایه است.^۲ تا قبل از اشغال فلسطین توسط انگلیس در سال ۱۹۱۷م، به منطقه جنوب غرب شام، فلسطین می‌گفتند.^۳ همچنین در گذشته سرزمین فلسطین جزئی از سوریه به حساب می‌آمد، از این‌رو در بین عرب‌ها از آن به «سوریه جنوبی» یاد می‌کردند.^۴ مساحت فلسطین بیش از ۲۷ هزار کیلومتر مربع است.^۵

۲. مفهوم وحدت امت اسلامی

وحدت در لغت عبارت است از: یکی شدن، یک دست شدن، حول محوری چرخیدن، برادری، اتحاد، مرکب شدن و اتفاق.^۶ این کلمه در مقابل دو واژه مذموم اختلاف (ناسازگاری) و تفرقه (پراکنده نمودن) قرار دارد.^۷ در اصطلاح تعریف اتحاد امت اسلامی، «تبدیل یکی به دیگری شدن و یا یکی شدن، غیر قابل تحقق است؛ بلکه به معنی «تعامل بر اساس اشتراکات مذهبی است».^۸

وحدت اسلامی، از مهم‌ترین ایده‌ها و آرمان‌هایی است که هر مسلمان آزاده‌ای، از صدر اسلام تا کنون، بر مبنای تعالیم اسلام داشته است. در این باره در متن منابع اصیل اسلامی، به خصوص در قرآن کریم، واژه‌هایی همچون «امت» و «امت واحده» بهترین مؤید این مطلب است. انسجام و وحدت جمعی، مهم‌ترین مسئله امت اسلامی است. استعمارگران، پی به اهمیت آن برده و در سده‌های اخیر، درصدد شکستن آن برآمده و بهره‌های ظالمانه فراوانی برده‌اند. در سایه اسلام و به برکت تعالیم اسلامی است که ابعاد و عوامل اخلاقی و اجتماعی وحدت مسلمانان، عمق و استحکام می‌یابد.^۹

۱. میرقادی، کیانی، «بن‌مایه‌های ادبیات مقاومت در قرآن، مطالعات ادبی متون اسلامی»، صص ۶۹ - ۹۷.

۲. سهلی، فلسطین ارض و شعب، ص ۴.

۳. صالح، فلسطین، ص ۱۱.

۴. همان، ص ۲۷.

۵. سهلی، فلسطین ارض و شعب، ص ۴.

۶. ایرانی، «استراتژی وحدت ملی و انسجام اسلامی با توجه به دیدگاه امام خمینی (ره)»، ص ۷۱.

۷. دهخدا، لغت‌نامه، ج ۴، ص ۳۸۵.

۸. تهنوی، موسوعة کشف اصطلاحات الفنون والعلوم، ج ۱، ص ۹۱.

۹. مؤثقی، استراتژی وحدت در اندیشه سیاسی اسلام، ص ۳۸۳.

الف. اهداف مقاومت مردم فلسطین

۱. استقرار حکومت و دولت اسلامی

از مهم‌ترین اهداف مقاومت و جهاد در راه خدا امت‌سازی و برپایی حکومت اسلامی است. چنانکه مفسران حاکمیت دین را در آیه: «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ» و (ای مؤمنان) با کافران بجنگید تا دیگر فتنه و فسادى نماند و آیین همه دین خدا گردد.^۱ به «استقرار شریعت اسلام»،^۲ «استقرار اطاعت خدا و شرع»،^۳ «استقرار طاعت و عبادت خدا»،^۴ «انقیاد و تسلیم مداوم برای خدا»،^۵ «استقرار اسلام»، «اعلای کلمه الله»،^۶ و «پیروزی و برتری دین خدا بر ادیان»،^۷ تفسیر کرده‌اند. بنابراین، هدف اصلی مقاومت نابودی شرک و کفر و حاکم کردن قانون خدا و شریعت اسلام در جامعه اسلامی و خارج نمودن مردم از بردگی غیر خداست. از این رو سید قطب بر این باور است که هدف یاد شده جز با تاسیس نظام و حکومت اسلامی محقق نمی‌شود.^۸ وی، در ذیل آیه ۱۹۳ بقره می‌نویسد: «اسلام حق دارد مردم را از پرستش غیر خدا خارج و به پرستش خدای یگانه درآورد تا ربوبیت (قانون گذاری) خدا را اعلان و مردم را آزاد نماید. وی بر این باور است که عبادت خدا جز با تشکیل نظام اسلامی صورت واقعی پیدا نمی‌کند.»^۹

حماس جنبشی آزادی بخش و ملی محسوب می‌شود در همان حال جنبشی اسلامی است که در جهت برپایی نظام اسلامی منسجم با اصول ایدئولوژیک و جهان بینی خود فعالیت می‌کند. طبق گفته‌های رهبران جنبش حماس این گروه می‌کوشد تا در فلسطین دولت اسلامی برقرار کند. آنچه مهم است، موضع حماس در طرح موضوع «دولت» است که معتقد است، رابطه میان هدف «آزادسازی» و «برقراری دولت» رابطه‌ای ساختاری است و در نتیجه، حماس بر این باور است که در تعامل با این هدف باید توجه داشت که اقامه دولت اسلامی در میان مدت امری زود هنگام است، زیرا حماس جنبشی مقاومتی است و اگر این مقاومت، هدف خود یعنی آزادسازی فلسطین را محقق سازد، در این صورت و پس از مرحله آزادسازی، موضوع

۱. بقره، ۱۹۳؛ انفال، ۳۹.

۲. طنطاوی، التفسیر الوسیط للقرآن الکریم، ج ۱، ص ۴۱۲.

۳. ابن عطیه، المحرر الوجیز فی تفسیر الکتاب العزیز (معروف به تفسیر خازن)، ج ۱، ص ۲۶۴.

۴. مظهری، التفسیر المظهری، ج ۱، ص ۲۱۴.

۵. جصاص، احکام القرآن، ج ۱ ص ۳۲۵.

۶. ابن کثیر، تفسیر القرآن العظیم، ج ۴، ص ۵۰.

۷. همان، ج ۱، ص ۳۸۸؛ طنطاوی، التفسیر الوسیط للقرآن الکریم، ج ۱، ص ۴۱۲.

۸. سید قطب، فی ظلال القرآن، ج ۳، ص ۱۵۵۵.

۹. همان، ج ۳، ص ۱۴۴۳.

برقراری دولت طرح خواهد شد؛ افزون بر این، رهبران حماس معتقدند که چون آنها راه سخت آزادسازی را هموار می‌کنند، حق اولیه تشکیل دولت، از آن حماس است.^۱

۲. دفاع از نظام اسلامی مستقر

دشمن ظالم زبانی جز زبان اسلحه و زور نمی‌فهمد. لذا مقاومت تنها راهکار برای عقب نشاندن این دشمن است.^۲ از قرآن کریم استفاده می‌شود که حفظ جامعه اسلامی از انحراف، تکلیفی جمعی و الهی است و مسلمانان در قبال آن در پیشگاه خداوند مسئول‌اند.^۳ چنانکه آیه ذیل بر آن دلالت دارد: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ» «خَطَابِ كُمْ» «عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ» جمعی و نشانه اجتماعی بودن وظیفه و به این معناست که مومنان باید در ایمان خودشان مقاومت و از آن چه مربوط به جامعه مومنان است مراقبت کنند. آنان با مقاومت خود، از آسیب‌های گمراه کننده دشمن که در صدد زیان و آسیب رساندن به آنان است مصونیت می‌یابند «لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ». و در پایان با جمله «إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا، فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ» برای حسن انجام وظایف، به جامعه اسلامی هشدار می‌دهد که بدانند به نزد خدا بر می‌گردند و اگر در وظایف خود کوتاهی کنند به اعمالشان رسیدگی دقیق می‌شود. برخی از مفسران با بیان اینکه: مراقبت و دفاع از نظام اسلامی پس از استقرار آن لازم است می‌نویسد: «هنگامی که امت، نظام (اسلامی) را در زمین مستقر کرد، باید تمام بشر را (به اسلام) دعوت و برای هدایت مردم چاره اندیشی کند. باید برای برپا کردن عدالت، جامعه را رهبری کند تا از (بازگشت آنها به) گمراهی و جاهلیتی که از آن خارج شده‌اند، جلوگیری کند.»^۴

مردم فلسطین، با تاسیس رژیم اشغالگر قدس، از حق تعیین سرنوشت محروم شده‌اند و کشورشان اشغال و حقوق اولیه آنها نقض شده است. آنها به عنوان یک ملت، حق دارند نظام سیاسی حاکم بر کشورشان را تعیین کنند و به رغم آنکه کشورهای غربی مقاومت این مردم را اقدامات تروریستی تلقی می‌کنند، اسناد مختلف بین المللی، اعم از اسناد حقوق بشری و قطعنامه‌های مجمع عمومی، حق تعیین سرنوشت را در بعد خارجی آن، یعنی حق استقلال و تشکیل دولت در مورد ملل تحت استعمار و سلطه بیگانه، به ویژه ملت فلسطین، به رسمیت شناخته‌اند.^۵

۱. موسوی، سیری در اندیشه سیاسی جنبش حماس، ص ۶۰.

۲. مصاحبه با رضوی، ۱۰ آذر ۱۳۹۹.

۳. طباطبائی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۶، صص ۱۶۲-۱۶۴.

۴. مائده، ۱۰۵.

۵. سید قطب، فی ظلال القرآن، ج ۲، ص ۹۹۲.

۶. حبیب‌زاده، «ابتناى مقاومت مردم فلسطین بر حق تعیین سرنوشت و تعهدات جامعه بین المللی در قبال آن»، ص ۸۲۵.

۴. خشی شدن کید دشمنان

دو عامل مهم، تعیین کننده آینده است: اوّل - و مهم تر - تداوم مقاومت در داخل سرزمین های فلسطین و تقویت خطّ جهاد و شهادت، و دوّم، حمایت جهانی دولتها و ملت های مسلمان در سراسر جهان از مجاهدان فلسطینی.

همه -دولتمردان، روشنفکران، عالمان دینی، احزاب و گروه ها، جوانان غیور و دیگر قشرها- باید جایگاه خود در این حرکت سراسری را بیابیم و نقش ایفا کنیم. این است آن چیزی که کید دشمن را باطل می کند و برای این وعده الهی: «أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ»^۱ یا می خواهند نیرنگی بزنند و [الی] آنان که کافر شده اند خود دچار نیرنگ شده اند. «مصادقی آخر الزّمانی به وجود می آورد؛^۲ «وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ»^۳ و خدا بر کار خویش چیره است ولی بیشتر مردم نمی دانند.»

اتّحاد مسلمانان درمان بسیاری از دردهای امت اسلامی است. در مسئله ی فلسطین؛ این دهن کجی چند دولت ضعیف ذلیل که به دنیای اسلام دهن کجی کردند، به امت اسلامی دهن کجی کردند و مسئله ی فلسطین را به خیال خودشان نادیده گرفتند و با غاصب، با قاتل ارتباط برقرار کردند؛ بدون تردید همه ی اینها با وحدت امت اسلامی علاج پیدا خواهد کرد و مشکلات دولتهای اسلامی و ملت های اسلامی -گرفتاری زیاد است دیگر، از کشمیر تا لیبی، همین طور که نگاه کنید، همه جا گرفتاری هست- این گرفتاری ها به برکت اتّحاد مسلمانها برطرف خواهد شد.^۴

۵. قدرتی برتر از قدرتهای دیگر

اگر میان ملت های مسلمان و میان فرقه های اسلامی و اقوام مسلمان با یکدیگر، محبت و حسن ظن و همدلی، جای بدگمانی و بدبینی را که خواسته ی دشمنان است بگیرد، بخش اعظم توطئه و تدبیر بدخواهان را خنثی خواهد کرد و نقشه های شوم آنان را برای سیطره ی روزافزون بر امت اسلامی عقیم خواهد ساخت.^۵ دولتهای اسلامی باید به منزله یک دولت باشند کانه یک جامعه هستند، یک پرچم دارند، یک کتاب دارند، یک پیغمبر دارند. اینها همیشه باید با هم متحد باشند با هم علاقه های همه جانبه داشته باشند و اگر چنانچه این آمال حاصل شود که بین دولتهای اسلامی از همه جهت وحدت پیدا بشود امید است که بر مشکلات خودشان غلبه کنند و قدرتی بزرگتر از قدرت های دیگر در مقابل سایر قدرت ها باشند.^۶

۱. طور، ۴۲.

۲. سخنرانی تلویزیونی به مناسبت روز جهانی قدس، ۱۴۰۰/۰۲/۱۷.

۳. یوسف، ۲۱.

۴. بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت سالروز ولادت پیامبر اعظم (ص) و امام صادق (ع)، ۱۳۹۹/۰۸/۱۳.

۵. پیام به کنگره عظیم حج، ۱۳۸۸/۰۹/۰۵.

۶. امام خمینی، صحیفه نور، ج ۷، ص ۶.

در نبرد اخیر غزه شاهد بودیم که تلاش دشمن بر ایجاد اختلاف و دو دستگی میان گروه‌های مقاومت و القای این فضا بود که به لطف خدا به نتیجه نرسید، بنابراین باید هر چه بیشتر بر موضوع وحدت و هماهنگی تمرکز شود و این مسیر صحیح با قدرت ادامه یابد.^۱

مقاومت و صبر مجاهدان و مردم فلسطین و حمایت و کمک همه جانبه به آنان از سراسر کشورهای اسلامی خواهد توانست طلسم شیطانی غصب فلسطین را بشکند. انرژی عظیم امت اسلامی می‌تواند مشکلات جهان اسلام و از جمله، مشکل حاد و فوری فلسطین را حل کند.^۲

نتیجه‌گیری

مقاومت مردمی یکی از پرکاربردترین روشها در تاریخ مبارزات فلسطین است. غزه نماد اسلام و نماد مقاومت اسلامی است و مظلومانه و مقتدرانه در حال مقاومت هستند، جبهه مقاومت و جای جای جوامع اسلامی همچون حزب‌الله، سوریه، عراق و یمن و هر کس که بتواند کمکی داشته باشد، در حال حاضر وارد میدان شده و به حمایت از مردم فلسطین برخاسته است، هم‌اکنون فلسطین یک محور تعامل و همکاری و وحدت قرار گرفته و طبق بیانات مقام معظم رهبری، انسان نمی‌تواند در این خصوص بی تفاوت باشد و باید هر کس به هر مقدار که می‌تواند در این جهت کمک داشته باشد و حداقل با سخن صدای مردم مظلوم فلسطین باشیم و آن را به گوش سایرین برسانیم.

آزادی فلسطین در گرو نابودی رژیم صهیونیستی است و نابودی «اسرائیل» و استکبار جهانی مستلزم اتحاد تمام عدالت خواهان و ظلم ستیزان عالم به خصوص کشورهای اسلامی و ملت‌های مسلمان با یکدیگر است. هدف از مقاومت مردمی فلسطین تعیین حق سرنوشت خود با استقرار حکومت و دولت اسلامی؛ دفاع از نظام اسلامی و مستضعفان است. با استمرار مقاومت قدرت بازدارندگی در مقابل دشمن و پیروزی بر او حتمی است.

از طرفی یکی از عوامل پیشرفت ملت‌ها و رمز پیروزی آنان، پیوند و اتحاد بوده است، همانگونه‌ای که با اتحاد قطرات آب، مخزن بزرگ سد تشکیل و با پیوستن جوی‌های کوچک به همدیگر رودخانه‌های عظیم ایجاد می‌شود، با اتحاد انسان‌ها نیز صفوف بزرگی تشکیل می‌شود که دشمن با نگاهش به وحشت افتاده و فکر تجاوز به آنان را برای همیشه از سر بیرون می‌کند.

امروز ظلم و ستم علیه مردم مظلوم غزه سبب بیداری امت اسلام و مسلمانان شده است تا ظلم‌ستیزی امت مسلمان سبب تضعیف رکن‌های قدرت رژیم صهیونیستی شود.

^۱. دیدار رئیس دفتر سیاسی جنبش مقاومت اسلامی فلسطین حماس و هیئت همراه با رهبر انقلاب، ۱۴۰۲/۰۳/۳۱.

^۲. بیانات در چهارمین کنفرانس حمایت از ملت فلسطین، ۱۳۸۷/۱۲/۱۴.

اگر مسلمانان بر مشترکاتی همچون قرآن متمسک شوند مشکلات امت اسلام به سمت حل شدن پیش خواهد رفت و امروز مسئله فلسطین به عنوان پاره‌ای از امت اسلام فصل مشترک همه کشورهای اسلامی برای مبارزه با جنایت‌های رژیم صهیونیستی است.

وحدت امت اسلامی موضوع مهمی است که می‌تواند در پیروزی مردم مظلوم فلسطین موثر باشد چرا که امروز غده سرطانی رژیم صهیونیستی تهدیدی است که باید با ایستادگی در برابر دشمن، آن‌ها را نابود کرد.

فهرست منابع و مآخذ

• قرآن کریم

۱. ابن ابی حاتم، عبدالرحمن بن محمد، تفسیر القرآن العظیم، سعودی، مکتبه نزار مصطفی الباز، ۱۴۱۹ق.

۲. ابن عاشور، محمد بن طاهر، التحریر و التنویر، بیروت: موسسه التاریخ، چاپ اول، بی تا.

۳. ابن عطیه اندلسی، عبدالحق بن غالب، المحرر الوجیز فی تفسیر الکتاب العزیز (معروف به تفسیر خازن)، تحقیق: عبدالسلام عبدالشافی محمد، چ ۱، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۲۲ق.

۴. ابن کثیر دمشقی، اسماعیل بن عمرو، تفسیر القرآن العظیم، بیروت، دارالکتب العلمیه، منشورات محمدعلی بیضون، ۱۴۱۹ق.

۵. ایرانی، مصیب، «استراتژی وحدت ملی و انسجام اسلامی با توجه به دیدگاه امام خمینی (ره)»، فصلنامه اندیشه تقریب، سال پنجم، شماره هجدهم، ۱۳۸۸ش.

۶. آلوسی، سید محمود، روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم، ۱۰ جلد، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۵ق.

۷. تهانوی، محمدعلی، موسوعه کشف اصطلاحات الفنون والعلوم، بیروت: مکتبه لبنان ناشرون، ۱۹۹۶م.

۸. جصاص، احمد بن علی، احکام القرآن، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۵ق.

۹. خمینی، سید روح الله، صحیفه امام، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام، چاپ دوم ۱۳۸۹هـ.ش.

۱۰. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۳۹هـ.ش.

۱۱. رازی، فخرالدین ابوعبدالله محمد بن عمر، مفاتیح الغیب، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۰ق.

۱۲. راغب، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، دار العلم - الدار الشامیه، دمشق - بیروت، ۱۴۱۲ق.

۱۳. سهلی، نبیل محمود، فلسطین أرض و شعب، دمشق، منشورات اتحاد الکتاب العرب، ۲۰۰۴م.

۱۴. سید بن قطب بن ابراهیم شاذلی، فی ظلال القرآن، چ ۱۷، بیروت - قاهره، دارالشروق، ۱۴۱۲ق.

۱۵. صالح، محسن محمد، فلسطین، کوالا لامپور، بی‌نا، ۲۰۰۲م.
۱۶. طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، چ ۵، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه‌ی مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ق.
۱۷. طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، تهران، کتاب فروشی مرتضوی، ۱۳۷۵ش.
۱۸. طنطاوی، سید محمد، التفسیر الوسیط للقرآن الکریم، قاهره: دار نهضة مصر للطباعة و النشر، چاپ اول، بی‌تا.
۱۹. قاسمی، محمد جمال الدین، محاسن التاویل (معروف به: التفسیر القاسمی)، تحقیق: محمد باسل عیون السود، چ ۱، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۸ق.
۲۰. لطیفی پاکده، لطفعلی، اسلام و روابط بین الملل، قم، زمزم هدایت. (کتاب-خانه دیجیتالی نور).
۲۱. مظہری، محمد ثناءالله، التفسیر المظہری، تحقیق: غلام نبی تونسلی، پاکستان، مکتبہ رشیدیہ، ۱۴۱۲ق.
۲۲. موثقی، احمد، استراتژی وحدت در اندیشه سیاسی اسلام، قم، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی قم، جلد دوم، چاپ اول، ۱۳۷۱ش.
۲۳. موثقی، احمد، استراتژی وحدت در اندیشه سیاسی اسلام، قم، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی قم، جلد دوم، چاپ اول، ۱۳۷۱ش.
۲۴. موسوی، سیدحسین، سیری در اندیشه سیاسی جنبش حماس، تهران، مرکز پژوهشهای علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه، ۱۳۸۲هـ.ش.

فهرست مقالات

۱. حبیب‌زاده، توکل، «ابتنای مقاومت مردم فلسطین بر حق تعیین سرنوشت و تعهدات جامعه بین المللی در قبال آن»، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، دوره ۴۶، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۵هـ.ش.
۲. مصاحبه با رضوی، ۱۰ آذر ۱۳۹۹. (رضوی، سلمان، «طرح ایران، کاملاً عملیاتی است.»، تهران، ۱۰ آذر ۱۹۹۹هـ.ش.
۳. میرقادری، سیدفضل اله و کیانی، حسین، «بن‌مایه‌های ادبیات مقاومت در قرآن، مطالعات ادبی متون اسلامی»، دوره ۱۰، شماره ۱، شماره پیاپی ۱، ۱۳۹۱هـ.ش.
۴. امام جمعه فردوس، پایگاه خبری تحلیلی «خاورستان»، دوشنبه: ۲۶ شهریور ۱۴۰۳، ۱۰:۳۴.
۵. باشگاه خبرنگاران جوان، نماینده ولی فقیه و امام جمعه ایلام، ۱۴۰۲/۰۷/۲۸؛ ۱۵:۲۹، کد خبر: ۱۴۰۲۸۵۷۶۶۵۷.
۶. «دهمین روز از عملیات "طوفان الاقصی"»، شبکه العالم، تاریخ درج مطلب: ۲۴ مهر ۱۴۰۲ش، تاریخ بازدید: ۲۴ مهر ۱۴۰۲ش.

۷. «طوفان الاقصی نقطه عطف زوال قطعی رژیم صهیونیستی است»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تاریخ درج مطلب: ۱۸ مهر ۱۴۰۲ ش، تاریخ بازدید: ۲۷ مهر ۱۴۰۲ ش.
۸. «طوفان الاقصی نقطه عطف زوال قطعی رژیم صهیونیستی است»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۹. «لحظه به لحظه با سومین روز از عملیات طوفان الاقصی»، شبکه العالم، تاریخ درج مطلب: ۱۷ مهر ۱۴۰۲ ش، تاریخ بازدید: ۲۴ مهر ۱۴۰۲ ش.
۱۰. «نامه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به دانشجویان حامی مردم فلسطین در دانشگاه‌های ایالات متحده آمریکا»، وبگاه دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، ۱۴۰۳/۰۳/۱۰.
۱۱. «نهمین روز از عملیات "طوفان الاقصی"»، شبکه العالم، تاریخ درج مطلب: ۲۳ مهر ۱۴۰۲ ش، تاریخ بازدید: ۲۴ مهر ۱۴۰۲ ش.

بیانات رهبری

۱. بیانات در دیدار مهمانان خارجی دهه ی فجر و قشرهای مختلف مردم در روز نیمه ی شعبان، ۱۳۷۱/۱۱/۱۸.
۲. بیانات در اجتماع بزرگ مردم اراک، ۱۳۷۹/۰۸/۲۴.
۳. بیانات در خطبه های نماز جمعه ی تهران، ۱۳۷۹/۰۹/۲۵.
۴. بیانات در چهارمین کنفرانس حمایت از ملت فلسطین، ۱۳۸۷/۱۲/۱۴.
۵. بیانات در دیدار شرکت کنندگان افتتاحیه همایش غزه، ۱۳۸۸/۱۲/۸.
۶. بیانات در دیدار شرکت کنندگان در اجلاس جهانی اساتید دانشگاه‌های جهان اسلام و بیداری اسلامی، ۱۳۹۱/۰۹/۲۱.
۷. بیانات در دیدار مسئولان نظام و میهمانان بیست و هشتمین کنفرانس بین‌المللی وحدت اسلامی، ۱۳۹۳/۱۰/۱۹.
۸. بیانات در ششمین کنفرانس بین‌المللی حمایت از انتفاضه فلسطین، ۱۳۹۵/۱۲/۰۳.
۹. بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت سالروز ولادت پیامبر اعظم(ص) و امام صادق(ع)، ۱۳۹۹/۰۸/۱۳.
۱۰. سخنرانی تلویزیونی به مناسبت روز جهانی قدس، ۱۴۰۰/۰۲/۱۷.
۱۱. بیانات در دیدار میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی و جمعی از مسئولان نظام، ۱۴۰۰/۰۸/۰۲.
۱۲. دیدار رئیس دفتر سیاسی جنبش مقاومت اسلامی فلسطین حماس و هیئت همراه با رهبر انقلاب، ۱۴۰۲/۰۳/۳۱.
۱۳. پیام به حجاج بیت‌الله الحرام، ۱۳۹۸/۰۵/۱۹.
۱۴. پیام به کنگره عظیم حج، ۱۳۸۸/۰۹/۰۵.